

**UNIVERSITATEA LIBERĂ INTERNAȚIONALĂ DIN REPUBLICA
MOLDOVA**

Cu titlu de manuscris

C.Z.U.: 343.225 B27

BANU (ȘOMICU) MARCELA

IRESPONSABILITATEA PENALĂ

554.01 – DREPT PENAL ȘI EXECUȚIONAL PENAL

Rezumatul tezei de doctor în drept

CHIȘINĂU, 2025

Teza a fost elaborată în cadrul Departamentului de Drept, Universitatea Liberă Internațională din Republica Moldova

Conducător științific: MARIȚ Alexandru, doctor în drept, profesor universitar

Referenți oficiali:

1. **BUJOR Valeriu**, doctor în drept, profesor universitar
2. **BOTNARU Stela**, doctor în drept, conferențiar universitar

Componența consiliului științific specializat:

1. **BARBĂNEAGRĂ Alexei**, **președinte**, doctor habilitat în drept, profesor universitar
2. **CERNOMOREȚ Sergiu**, **secretar științific**, doctor în drept, conferențiar universitar
3. **CUȘNIR Valeriu**, doctor habilitat în drept, profesor universitar
4. **MORARU Victor**, doctor în drept, profesor universitar
5. **GRAMA Mariana**, doctor în drept, conferențiar universitar
6. **ALECU Gheorghe**, doctor în drept, conferențiar universitar (*România*)

Susținerea va avea loc la data de 0.3.05.2025, ora 14°, în ședința Consiliului Științific Specializat D 554.01-24-95 din cadrul Universității Libere Internaționale din Republica Moldova (Republica Moldova, mun. Chișinău, str. Vlaicu Pârcălab 52, sala de conferințe).

Teza de doctor și rezumatul pot fi consultate la Biblioteca Universității Libere Internaționale din Republica Moldova, Biblioteca Națională a Republicii Moldova și pe pagina web a ANACEC (www.anacec.md).

Rezumatul a fost expediat la _____

Secretar științific al Consiliului științific specializat,

CERNOMOREȚ Sergiu, doctor în drept, conferențiar universitar _____

Conducător științific,

MARIȚ Alexandru, doctor în drept, profesor universitar _____

Autor

BANU (ȘOMICU) Marcela _____

© Banu (Șomicu Marcela), 2025

CUPRINS

REPERE CONCEPTUALE ALE LUCRĂRII.....	4
CONȚINUTUL TEZEI.....	9
CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI.....	26
BIBLIOGRAFIE.....	30
LISTA LUCRĂRILOR AUTORULUI LA TEMA TEZEI.....	32
ADNOTARE (în limbile română, engleză, rusă).....	33

REPERE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII

Actualitatea și importanța temei abordate. Constituția Republicii Moldova consfințește principiile statului de drept, protejând demnitatea umană, drepturile și libertățile individuale.

Teza de doctorat abordează iresponsabilitatea penală dintr-o perspectivă inovatoare și interdisciplinară, fiind printre puținele lucrări care tratează subiectul în mod complex. Originalitatea sa constă în propunerea unei noi viziuni conceptuale, analizate în raport cu legislația Republicii Moldova și României. Cercetarea evidențiază necesitatea unor studii monografice viitoare și integrează perspective din drept penal, criminologie, psihologie juridică, filosofie și sociologie.

Încadrarea temei în preocupările internaționale, naționale și zonale o constituie sugestiile și reflecțiile, opiniile cercetătorilor din cadrul jurisprudenței (*dreptului penal, criminologiei, psihologiei juridice, criminalisticii etc.*), dar și al altor discipline cum ar fi filosofiei, sociologiei, psihologiei.

În acest context, se face referire la principiile etice privind relația medic-pacient, inclusiv în cazul persoanelor cu afecțiuni psihice, stabilite prin Declarația Asociației Medicale Mondiale din 1995. În privința pericolului social al bolnavilor psihici și a expertizelor medico-legale, se evidențiază că trăsăturile de personalitate pot indica un risc criminogen, comportamentul antisocial derivă dintr-o inadaptabilitate persistentă, actele antisociale sunt spontane și neplanificate, iar manifestările pot include agresivitate și violență.

La persoanele cu personalitate instabilă, asocierea cu narcomania sau alcoolismul este frecventă, din cauza tendințelor specifice și lipsei valorilor morale-sociale, favorizând comportamente antisociale. Pericolul social al infractorilor cu tulburări psihice este confirmat prin expertize psihiatrice, care determină măsurile de siguranță adecvate. Normele internaționale nu acceptă exonerarea de răspundere în astfel de situații.

Încadrarea temei în contextul inter- și transdisciplinar al iresponsabilității penale. Studiul examinează iresponsabilitatea penală într-un context complex, evidențiind legătura dintre percepția subiectivă a infracțiunii și evaluarea juridică. Sunt clarificate mecanismele de stabilire a iresponsabilității și relația acesteia cu vinovăția, esențială în dreptul penal. Analiza interdisciplinară integrează dreptul, psihologia judiciară, psihiatria și criminalistica pentru a explica influența stărilor emoționale asupra responsabilității penale, asigurând o interpretare corectă a faptei și aplicarea justă a sancțiunilor.

În același context, s-a analizat iresponsabilitatea penală în raport cu starea afectivă a

infractorului, consumul de alcool sau droguri și discernământul redus al minorilor. Totodată, au fost examinate aspectele procesual-penale privind expertiza psihologică și psihiatrică, esențială pentru determinarea iresponsabilității și aplicarea măsurilor de constrângere medicală.

Analiza cercetărilor anterioare confirmă că răspunderea penală revine doar persoanelor care au comis fapta cu vinovăție. Conform art. 22 CP al RM, responsabilitatea presupune capacitatea de a înțelege consecințele acțiunilor și de a-și controla comportamentul. Art. 23 CP al RM definește iresponsabilitatea ca incapacitate de a percepe caracterul faptelor din cauza unor afecțiuni psihice, excluzând astfel răspunderea penală.

Analiza cercetărilor privind iresponsabilitatea penală a evidențiat necesitatea unui studiu interdisciplinar aprofundat în cadrul tezei de doctorat. Tema a fost abordată ca motiv de excludere a răspunderii penale, fiind corelată cu alte cauze prevăzute în legislația penală din România și RM. S-au analizat conceptele de afecțiuni psihice pasagere și mecanisme psihice ale infractorului, precum și impactul afectelor, consumului de alcool sau droguri și situația minorilor. De asemenea, au fost examinate expertizele psihologice și psihiatrice necesare stabilirii iresponsabilității. Studiul a inclus o analiză comparativă a opiniilor doctrinare din RM, țările vecine și alte jurisdicții.

Scopul și obiectivele tezei. Scopul tezei rezidă în realizarea unei analize juridico-penale detaliate asupra conceptului de iresponsabilitate penală din perspectivă juridico-penală, având ca punct de plecare cadrul normativ din RM și România.

Cercetarea a integrat cunoștințe din psihologie, psihiatrie judiciară, criminologie, procedură penală, criminalistică și alte domenii relevante. Iresponsabilitatea penală a fost analizată ca temei de excludere a răspunderii și a caracterului penal al faptei, evidențiindu-se limitele dintre normalitate și patologie, precum și impactul afectelor, consumului de alcool sau droguri și al lipsei de discernământ la minori.

Scopul tezei a determinat următoarele *obiective*:

1. Analiza legislației RM și a celei internaționale privind fundamentarea instituțională a conceptului juridic de iresponsabilitate;
2. Identificarea și clarificarea corelației dintre iresponsabilitatea penală și cauzele care exclud caracterul penal al faptei, precum și interpretarea doctrinară a acestora;
3. Studiarea lucrărilor științifice publicate în RM și în alte țări, referitoare la iresponsabilitate și la responsabilitatea diminuată;
4. Definirea granițelor conceptuale dintre răspunderea penală, responsabilitate, iresponsabilitate și responsabilitate redusă în dreptul penal;
5. Analiza iresponsabilității penale în contextul consumului de droguri, de alcool sau al

persoanelor minore lipsite de discernământ, pe baza materialelor științifice internaționale și naționale;

6. Analiza circumstanțelor, indicatorilor și consecințelor iresponsabilității penale;

7. Examinarea modului de desfășurare a serviciilor de asistență psihiatrică în RM;

8. Studiarea conceptului și noțiunii de responsabilitate redusă din perspectivă teoretică;

9. Analiza etapelor evaluării medico-legale psihiatrice a adulților, precum și a aspectelor procedurale penale referitoare la expertiza judiciară în cazurile de iresponsabilitate penală și responsabilitate diminuată;

10. Examinarea conduitei disimulate dintr-o perspectivă medico-legală, având în vedere tulburările de personalitate, criteriile de diagnosticare, intoxicația cu substanțe toxice, minoratul, stările afective și alte elemente relevante;

11. Formularea concluziilor și recomandărilor pentru ajustarea legislației penale, în vederea creșterii eficienței justiției penale în cazurile penale implicând persoane iresponsabile sau cu responsabilitate redusă.

Ipoteza cercetării examinează iresponsabilitatea penală în legislația RM și României, dintr-o perspectivă juridică, psihologică, psihiatrică și criminologică. Studiul subliniază necesitatea unei aplicări unitare a normelor juridico-penale, având în vedere neclaritățile legislative existente. Cercetarea a utilizat metode interdisciplinare și analize comparative, bazându-se pe date statistice și studii empirice pentru validarea ipotezei, evidențiind complexitatea temei și necesitatea clarificărilor legislative.

Sinteza metodologiei de cercetare și justificarea metodelor selectate. Cercetarea a utilizat metode diverse, inclusiv: *metoda empirică* cercetarea a inclus examinarea practicii judiciare din România, RM și CEDO, analizând hotărâri relevante în domeniu, dar și pentru analiza diferențelor legislative din diverse state. Cercetarea se sprijină pe o bază juridică și factuală, alcătuită din: a) dispozițiile Părții Generale și ale Părții Speciale ale CP; b) jurisprudența relevantă; c) deciziile Plenului CSJ; d) prevederile penale din legislațiile altor state; *metoda analitică* în context, studiul asupra iresponsabilității penale care s-a bazat pe acte normative, *metoda sintetică* a studiului s-a bazat pe analiza reglementărilor internaționale și a experienței legislative din RM, România și din alte state, în protecția juridico-penală a persoanelor iresponsabile penal; *metoda istorică* a constat în descrierea evoluției noțiunii de iresponsabilitate penală și a cauzelor conexe ei; *metoda comparativă* care a presupus analiza suportului științific care este reprezentat de doctrina penală și extrapenală din RM, România și din alte țări (*SUA, Polonia, Belgia, Grecia, Spania, Austria, Germania, Cehia, Franța, Italia, Portugalia, Slovacia, Ungaria, Japonia, Federația Rusă, etc.*); *metoda logică* a fost realizată

prin valorificarea unui ansamblu interdisciplinar de cunoștințe, reunind elemente esențiale din domeniul precum psihologia, psihiatria judiciară, criminologia, procedura penală și criminalistica. Această abordare complexă a permis o înțelegere amplă și nuanțată a tematicii, reflectată în structura capitolelor prezentate în cuprinsul lucrării; *metoda statistică* prin care studiul s-a bazat pe date statistice privind infracțiunile comise de persoane fără responsabilitate penală, cu discernământ redus sau sub influența emoțiilor intense; *metoda sociologică* unde au fost utilizate observația și metoda sondajului sau anchetei, etc. Pentru determinarea afectului fiziologic, cercetarea a utilizat observația, teste cognitive și de personalitate.etc.

Prezentarea situației în domeniul de cercetare. În cadrul cercetării s-a realizat o analiză detaliată a diverselor opinii doctrinare relevante pentru subiectul lucrării. În mod deosebit, au fost examinate cercetările unor autori din RM, țările vecine dar și din alte țări. Printre aceștia se numără: Alecu Gh., Avram M., M. Popovici, T., Cobășeanu, V. Barbacar, C., Barbăneagră, Al., Berliba Viorel, Bârgău Mihai, Borodac Alexandru, Bujor Valeriu, Carpov Trofim, Ulianovschi Gheorghe, Ulianovschi Xenofon, Berdilo R., Borodac A., Botnaru S., Șavca A., Grosu V., Grama M., Brînză S., Bujor V., C. N. Florea, C. Rusnac (**Republica Moldova**), Damir, D., Toader E., Dobrânoiu V., Pașcu I., Florea V., Arjuc I., I. Tănăsescu, I. Tănăsescu, C. Tănăsescu, G. Macari I., Mariș A., Nacu A., Cazacu V. Nistoreanu, G. Boroș, A. Rotari, O. Victor, Guțuleac V., Dongoroz I., Oancea S., Kahane (**România**), Kalashnik M., I. Kudreavtev, V. N. Malenin, N. S. Kuznețova, N., F., I., M. Teajkoi, Lunț D., R., Minskaia, V., S., Ceceli G., I. Tkacenko, V. I. Safuanov, F. Farber, I., M. Filanovschi, I. G. Frank, L. V. Freirov O. E. (**Federația Rusă**), F. Antolisei, G. Fiandaca, G. Bettiol, H. H. Jescheck, E. Musco, F. Mantovani, R. Maurach, V. Manzini, A. Miriska, R. Maurach, F. Curi, C. Birnbaum, P. Bordessoule, J. Robert, B. Hogan, I. C. Smith, C. Elliot, H. Lecrec, R. Panain, F. Quin, A. Vitu, R. Merle, G. Ștefani, B. Bouloc, G. Levasseur, Donnedieu De Vabres F. Desportes, J. Pradel, J. Wessels, F. W. Bless, etc (**alte state**).

Expunerile acestor autori au fost luate în considerare în cercetarea noastră, chiar și atunci când nu le împărtășim pe deplin. Totuși, apreciem că studiile existente sunt insuficiente, motiv pentru care a fost necesară o analiză amplă și aprofundată a subiectului. În această lucrare, ne propunem să evidențiem lacunele și completările necesare, oferind recomandări pentru o mai clară definire a conceptului și esenței iresponsabilității penale.

Noutatea științifică soluționată și originalitatea rezultatelor. Studiul a clarificat conceptul de iresponsabilitate penală, evidențiind lacunele legislative și dificultățile în delimitarea acesteia de responsabilitatea redusă, analizând și jurisprudența CtEDO. De

asemenea, au fost stabilite limitele noțiunii în raport cu infractorul, prin diferențierea dintre normalitate și patologie, influența stărilor de afect, consumul de alcool sau droguri și lipsa discernământului la minori. Cercetarea a generat rezultate științifice semnificative, contribuind la soluționarea unei probleme actuale și la formularea unor noi perspective.

Problema științifică importantă se referă la includerea cauzelor de neimputabilitate în legislația penală a RM, armonizarea normelor naționale cu cele europene și clarificarea reglementărilor privind lipsa discernământului, intoxicația alcoolică și vârsta minoră. Se propune o revizuire a responsabilității penale în funcție de tipologia infracțiunilor și stabilirea unor norme clare pentru internarea forțată în cazurile de stări psihotice. Studiul subliniază necesitatea de a diferenția afectele de alte tulburări psihice și propune reglementări pentru a preveni încălcarea CEDO în cazul persoanelor iresponsabile penal. De asemenea, se recomandă clarificarea situațiilor de intoxicație involuntară totală și excluderea normelor penale pentru infracțiunile comise sub influența alcoolului, abordând corespunzător cazurile de anomalii psihice.

Importanța teoretică și valoarea aplicativă a lucrării. Lucrarea oferă o perspectivă clară asupra iresponsabilității penale, subliniind impactul acesteia asupra răspunderii juridice. Concluziile pot facilita evaluarea iresponsabilității în funcție de profilul infractorilor și contribui la îmbunătățirea măsurilor de prevenire și reintegrare a persoanelor cu tulburări psihice. De asemenea, poate servi ca suport științifico-practic pentru studenți și masteranzi în domeniul dreptului, iar recomandările formulate pot fi utile în activitatea organelor judiciare.

Semnificația teoretică a tezei. Lucrarea oferă o analiză teoretico-științifică relevantă pentru doctrina penală, evidențiind importanța unei abordări interdisciplinare a iresponsabilității. Rezultatele contribuie la o evaluare corectă a conceptului în funcție de tipurile de infractori și susțin prevenirea și reintegrarea socială. Studiul combină teoria cu practica, fiind un aport valoros pentru literatura de specialitate, atât națională, cât și internațională. Practic, lucrarea poate îmbunătăți modul de evaluare a persoanelor care comit infracțiuni în condiții de iresponsabilitate penală, având o contribuție semnificativă în aplicarea legii penale.

Aprobarea rezultatelor. Rezultatele lucrării reprezintă un reper important pentru educație și practica juridică, oferind o analiză relevantă a personalității infractorului.

Conceptele și concluziile tezei au fost publicate în lucrări științifice, unele dintre ele fiind prezentate în conferințe naționale și internaționale, precum și în reuniunile catedrei de Drept Public din ULIM între 2012 și 2021. La tema tezei sunt publicate 12 lucrări.

CONȚINUTUL TEZEI

Teza este expusă pe 154 de pagini text de bază, fiind constituită din: introducere, trei capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografia din 382 de titluri, anexe, declarația privind asumarea răspunderii, CV-ul autorului.

În Introducere, sunt reliefate importanța subiectului ales și actualitatea temei în contextul cercetărilor existente. Totodată, sunt identificate și punctate principalele aspecte deficitare și direcțiile insuficient explorate până în prezent, aspecte care justifică necesitatea aprofundării științifice. În cadrul aceleiași părți, este formulată ipoteza centrală care orientează cercetarea și sunt delimitate cu exactitate obiectivul general al tezei, precum și obiectivele specifice vizate pe parcursul studiului.

De asemenea, sunt detaliate metodele de cercetare științifică și instrumentele de analiză aplicate în procesul investigativ, fundamentând astfel demersul metodologic al lucrării. Introducerea scoate în evidență și contribuția originală a autorului în domeniul cercetat, prin expunerea aspectelor de noutate științifică pe care se sprijină principalele concluzii formulate și care urmează a fi susținute în cadrul tezei.

În încheierea acestei părți introductive, este prezentată problema științifică de bază care a fost soluționată pe parcursul cercetării, oferindu-se argumente solide privind relevanța teoretică a demersului și impactul practic al rezultatelor obținute, evidențiind astfel aplicabilitatea concluziilor în domeniul vizat.

Capitolul 1. intitulat *„Analiza studiilor științifice și a legislației penale cu privire la responsabilitatea/iresponsabilitatea penală”*, prezintă opiniile doctrinare relevante, incluzând studiile unor autori din RM, România, Franța, Federația Rusă și Ucraina, ar fi precum și analiza legislației naționale și internaționale privind iresponsabilitatea penală. Se examinează literatura juridico-penală din diverse țări, care stabilește rolul noțiunilor referitoare la iresponsabilitatea penală și responsabilitatea redusă, afect, discernământ stări de intoxicație.

Lucrarea debutează cu analiza unor autori cum ar fi:

Într-unul din studiile citate de colectivul de autori [6, p.112], se pune accent pe faptul că *iresponsabilitatea penală* reprezintă o cauză de excludere a caracterului infracțional al faptei. Prin urmare, dacă o persoană se află într-o astfel de stare, nu poate fi considerată vinovată, deoarece îi lipsește un element fundamental al infracțiunii vinovăția.

Autorul Ivan Macari [18, p.45], referindu-se la motivele care exclud natura infracțională a faptei, evidențiază că teoretic acestea se împart în două categorii. Prima categorie include cauzele care indică lipsa semnelor infracțiunii, iar în opinia sa și a autorului menționat, starea de

iresponsabilitate penală face parte din aceasta.

În accepțiunea unor autori [8, p.38-39], discută despre vinovăție și formele acesteia ca element subiectiv distinct în procesul de calificare sau încadrare juridică realizată de autoritățile competente, subliniind că starea de iresponsabilitate a persoanei reprezintă premisa pentru excluderea vinovăției.

Un colectiv de autori de la USM [9, p. 181] accentuează în lucrarea menționată că o faptă săvârșită de o persoană are caracter penal doar dacă îndeplinește trăsăturile esențiale prevăzute de lege pentru a fi considerată infracțiune și poate fi încadrată într-una dintre dispozițiile normelor părții speciale a CP. În acest context, se constată corect că absența vinovăției penale, ca element al infracțiunii, conduce la inexistența infracțiunii, care este complet exclusă atunci când este prezentă iresponsabilitatea penală.

Ulianovschi Gh. [24, p.111.] analizează aspecte esențiale legate de vinovăția penală, subliniind că aceasta reprezintă o premisă fundamentală pentru stabilirea responsabilității, iar, prin contrast, iresponsabilitatea penală se află într-o relație de excludere cu aceasta.

În mod similar, autorul de renume Florea C. [16, p.32] susține că vinovăția va fi absentă în cazul iresponsabilității penale sau al unor afecțiuni psihice care exclud răspunderea penală.

În *“Comentariul Codului penal al Republicii Moldova”* din 1 august 2010, sub coordonarea experților naționali Valeriu Bujor și Victor Guțuleac, se apreciază iresponsabilitatea penală în conformitate cu art. 23 din CP al RM, fiind definită ca situația în care persoana, la momentul comiterii faptei, nu putea înțelege sau controla acțiunile sale din motivul unei afecțiuni psihice de lungă durată, a unei tulburări mentale fie de natură temporară sau a altor afecțiuni psihice. De asemenea autorii Valeriu Bujor și Victor Guțuleac, în lucrarea citată [23, p.13.], susțin că în categoria persoanelor considerate mental sănătoase sunt incluse și acelea care, deși au anumite deficiențe psihice, rămân conștiente de propriile acțiuni și capabile să le controleze, cum ar fi în cazurile de psihopatie în diferite forme, demență ușoară sau alcoolism cronic.

În literatura de specialitate, această situație este denumită *„capacitate psihică diminuată”* sau *„responsabilitate afectată parțial”*.

Conform autorului A. Mariș [19, p.94], concluzionează că responsabilitatea reprezintă un ansamblu de trăsături pe care o persoană trebuie să le dețină în momentul săvârșirii unei infracțiuni pentru ca aceasta să îi poată fi atribuită. Absența acestor trăsături determină iresponsabilitatea. De asemenea, caracterizează iresponsabilitatea ca o condiție psihologică contrară responsabilității, specificând condițiile care o definesc.

Se mai reinterează [4, p.5] faptul că absența unuia dintre acești factori (intelectiv și volitiv) duce la inexistența responsabilității și, implicit, la starea de iresponsabilitate.

În doctrina *dreptului penal românesc*, autorii V. Dongoroz, I. Oancea, S. Kahane și alții (Explicații teoretice ale Codului penal român. Partea generală, 1969, p.62.) [25, p.56.] definesc responsabilitatea și iresponsabilitatea penală de asemenea.

În lucrarea sa de referință, Gh. Alecu [1, p. 70] explică cauzele care exclud caracterul penal al unei fapte, printre care se numără și iresponsabilitatea penală.

Dobrânoiu V. și PAȘCU I. [15, p. 393], se expun de asemenea relevant asupra problematicii.

Autorii G. Nistoreanu și A. Boroș [21, p.182] definesc iresponsabilitatea ca o stare de incapacitate psihofizică în care persoana nu poate înțelege caracterul și consecințele faptelor sale.

Autorii I. Tănăsescu, I. Tănăsescu, C. Tănăsescu G. [17, p. 476] consideră că iresponsabilitatea este caracterizată prin absența capacității bio-psihice, care face imposibilă adoptarea unei conduite normale în legătură cu acțiunile unei persoane.

În același context [5, p. 80] se mai remarcă faptul că boala mintală cronică este considerată o afecțiune psihică de lungă durată, care, în urma tratamentului sau din alte motive, nu dispare complet sau dispare parțial, dar nu definitiv. CP al RM reglementează o astfel de responsabilitate intermediară în cadrul art. 23/1, iar *responsabilitatea redusă* este recunoscută ca o circumstanță atenuantă în stabilirea pedepsei, conform articolului 76 alin. (1) lit. d) din CP al RM.

Potrivit autorului A. Mariș, la acel moment în lucrarea sa referitor la responsabilitatea de frontieră, a remarcat faptul că ar trebui inclusă în legislația penală, deoarece este o categorie distinctă a dreptului penal [19, p. 164].

Aspecte distincte și relevante s-au expus și cu corelația *discernământului*, potrivit autorilor [20, p. 27], unde s-a afirmat că discernământul reprezintă abilitatea minorului de a înțelege acțiunile sau inacțiunile sale și impactul lor periculos asupra societății, precum și de a-și controla voința în legătură cu acele acțiuni sau inacțiuni. Totodată remarcăm faptul că iresponsabilitatea sau alienația mintală trebuie diferențiate de arierația minorilor, deoarece aceasta limitează semnificativ abilitatea lor de a percepe semnificația propriilor fapte. (*HP al CSJ, nr. 37 din 12 noiembrie 1997*).

Autorii [16, p. 21] subliniază, în contextul legislației și practicii judiciare, importanța reglementării din legislația penală română, care prevede că minorul între 14 - 16 ani, persoana va răspunde penal doar în cazul în care se demonstrează că a săvârșit fapta cu discernământ. Astfel, dacă un minor comite o infracțiune și se stabilește că a acționat cu discernământ, iar ulterior săvârșește o nouă infracțiune, discernământul va trebui dovedit și în cazul acelei fapte. Autorii [14, p.21] concretizează opinia conform căreia, având în vedere vârsta minimă de 14 ani stabilită prin lege, se presupune că făptuitorul a acționat cu discernământ de la împlinirea acestei vârste.

O problemă specifică legată de iresponsabilitate a fost considerată a fi cea a *afectului*, o chestiune complexă nu doar în teoria dreptului penal, ci și în domenii precum psihologia, psihofiziologia, pedagogia etc. Autorul [4, p. 53]. Descrie că în această stare, psihicul persoanei este dezechilibrat, ieșind din starea sa obișnuită, iar individul nu mai este capabil să înțeleagă semnificația unor valori sau să aprecieze corect gradul de pericol social al acestora în cazul afectului patologic, conștiința persoanei este complet obstrucționată, iar capacitatea de a controla și conștientiza acțiunile sale dispare.. Conform autorului M. Avram, persoana nu mai poate percepe ce este infracțional și ce nu este [2, p. 59]. În acest context, trebuie făcută o distincție între starea de afect fiziologic, în care persoana își păstrează responsabilitatea pentru faptele sale, și starea de afect patologic, când persoana suferă o tulburare psihică gravă de scurtă durată, care afectează profund conștiința.

Această stare se caracterizează printr-o întunecare și îngustare totală a conștiinței, care paralizează atât voința, cât și direcția acțiunilor sale, care devin automate și lipsite de sens [1, p. 35].

După cum susține C. Rusnac, [13, p.34.], emoțiile nu depind doar de intensitatea necesităților, ci și de probabilitatea de satisfacere a acestora, determinând comportamentul omului să se orienteze către scopuri mai ușor de atins, chiar dacă sunt mai puțin importante.

Un exemplu în acest sens este observația autorului S. Brînză [10, p. 2], care descriu apariția unei noi ramuri științifice, afectologia juridică.

Autorul V. Bujor caracterizează starea de afect ca o stare a psihicului uman în care persoana este capabilă să-și conștientizeze acțiunile, aceasta își pierde controlul asupra lor și capacitatea de a le controla [11, p. 18]. Conform autorilor M. Avram, T. Popovici și V. Cobâșneanu starea de afect este descrisă ca o stare psihică caracterizată printr-o emoție intensă, care apare spontan [3, p. 59].

În teza de doctorat din 2021 cercetătoarea Berdilo Rodica [7, p.42], propune o definiție a stării de afect conform art. 23/2 CP al RM.

Autoarea C. Virginie [26, p. 70] evidențiază că noul CP francez a adus o clarificare importantă în ceea ce privește iresponsabilitatea penală, prin introducerea conceptului de „tulburare psihică sau neuropsihică”, reglementat în art. 122-1, alineatul 1. Această modificare legislativă a avut rolul de a oferi o definiție mai precisă și adaptată progreselor în domeniul medical și psihiatric, înlocuind articolul 64 din CP francez din 1810. Autorul M. Ellenberger citată de autoarea menționată [26, p.125-131] subliniază că infracțiunile comise de persoanele cu tulburări psihice prezintă frecvent motivații dificil de înțeles, uneori rămânând neclare chiar și pentru autorii acestora. În acest context, o categorie aparte este reprezentată de persoanele

denumite „*semi-responsabili*”, a căror situație juridică este reglementată de art. 122-1, alin. (2) din CP francez. Această dilemă juridică și medicală impune o abordare nuanțată în stabilirea măsurilor aplicabile, astfel încât să fie protejate atât siguranța publică, cât și drepturile și necesitățile persoanelor aflate în această situație.

În lucrările unor specialiști din domeniul juridic și psihiatric, precum M. Gidilenco, V. Trahterov și I. Faber, s-a susținut ideea că responsabilitatea penală redusă poate fi privită fie ca o formă particulară a iresponsabilității. Această abordare este susținută și de I. Filanovschii, care, în lucrarea sa Филиановский, И.,Г. *Социально-психологическое отношение к субъекту преступления*. [36, p.23]. („*Atitudinea socio-psihologică față de subiectul infracțiunii*”). În accepțiunea altor autori [29, p. 225-229], care consideră că responsabilitatea redusă doar ca pe o circumstanță atenuantă. Alți autori de asemenea susțin [38, p.246], susțin că pe lângă aplicarea unei pedepse, ar trebui implementate și măsuri de siguranță, precum constrângerea cu caracter medical. La aceste opinii științifice au aderat și alți specialiști, precum U. Candinschii, U. Serbschii, N. Taganțev, E. Holodovscaia, D. Lunț, O. Freivor etc.

Autorul T. Ceceli subliniază că, în astfel de situații, persoana nu își pierde complet capacitatea de a înțelege semnificația propriilor acțiuni și de a le controla, ci această capacitate este doar diminuată [32, p.42]. În completare, autorul A. Homovschii explică faptul că responsabilitatea penală reflectă starea psihică a unei persoane în momentul comiterii faptei, în timp ce vinovăția reprezintă atitudinea sa psihologică față de acțiunile sau inacțiunile săvârșite, manifestată fie sub forma intenției, fie a imprudenței. Această distincție este esențială, deoarece demonstrează că responsabilitatea penală nu este un concept absolut, ci unul care depinde de gradul de vinovăție al autorului faptei [37, pp. 126-128]. Astfel, dacă o persoană are o capacitate diminuată de înțelegere și autocontrol, dar nu este complet lipsită de discernământ, vinovăția sa va fi analizată în funcție de acest aspect, iar sancțiunile aplicate pot fi adaptate în consecință. Juriști și psihiatri faimoși din domeniu [35, p.79], au oferit ipoteze privind responsabilitatea redusă, din păcate aceste ipoteze au fost eronate. Un exemplu greșit, este și ipoteza: „*responsabilitatea redusă cuprinde și conceptul de iresponsabilitate*”.

Unele lucrări fac referire la opiniile autorilor U. N. Kandinschii, U. P. Serbschii și N. S. Taganțev, care se opun conceptului de responsabilitate redusă. Autorul U. N. Kandinschii și U. P. Serbschii susțin că pot exista doar două categorii: responsabilitate sau iresponsabilitate. Autorul U. P. Serbschii consideră că responsabilitatea redusă are loc prin combinarea pedepsei cu tratamentul medical, în timp ce autorul N. S. Taganțev e de părere că această categorie ar putea genera erori și abuzuri.

Dificultățile privind stabilirea criteriilor responsabilității reduse persistă. Autorul E. M.

Holodovscaia afirmă că „*nu există criterii juridice clar definite*,” iar autorul D. R. Lunț consideră că „*responsabilitatea redusă nu are o exactă*”. Totuși, autorul O. E. Freierov afirmă că anomaliile psihice pot reduce autocontrolul și capacitatea de a alege acțiunile corecte.

Unii autori [36, p.300-301], recomandă schimbarea denumirii responsabilității reduse, sugerându-se termeni precum „*relativă*”, „*limitată*” sau „*de frontieră*”. Aceasta reflectă o stare intermediară între normă și patologie. Afectul fiziologic este o stare emoțională intensă, de scurtă durată, care rămâne în limitele normalității. Potrivit autorului F. Safuanov [34, p. 4], această stare se încheie, cu o epuizare fizică și psihică profundă, iar în stările afective intense, se produce o „*rebeliune*” a scoarței cerebrale, activând centrele instinctive ale agresivității.

În această categorie de afect, toate forțele umane sunt mobilizate pentru a depăși disconfortul, iar prin descărcarea emoțională se ajunge la o stare optimă. Conform autorului T. Tcacenco [33, pp. 52-53], în aceste stări, se manifestă o creștere a forței fizice și a unor eforturi extraordinare, neobișnuite pentru o stare normală. În același sens, autorul C. Ivanov autor citat de [31, p. 250] e de părere că afectul este o stare emoțională intensă, care apare rapid și se desfășoară cu o mare viteză, sub formă de explozii emoționale.

Autorul M. Calășnic [28, p. 65] susține că afectul determină o îngustare a conștiinței și respectiv are loc reducerea capacității de control asupra comportamentului propriu. Aceasta reprezintă o reacție emoțională intensă, care se epuizează rapid. De asemenea, în starea de afect, obiectivele obișnuite ale personalității pot suferi modificări, iar multe dintre evenimentele petrecute sunt percepute diferit, sub o altă lumină. Autorii V. Lebedinschii și N.N. Smirnova autăți citați de reputatul penalist C. N. Florea sunt unanim de părerea că comportamentul se schimbă, devenind orientat către un cerc restrâns de obiecte și fenomene [12, p. 226].

Conform autorilor A. Botchin și B. Serbschii, citați de I. M. Farber [35, p.246], afectul patologic apare doar la persoanele cu afecțiuni psihice, fiind asociat cu dereglări mintale patologice. În schimb, afectul fiziologic apare la indivizii sănătoși din punct de vedere mental, iar această diferențiere marchează granița între cele două stări. Autorul M. Carlov, citat de N.F. Kuznețov [30, p. 11-20], a criticat această viziune, argumentând că afectul patologic poate apărea și la persoane sănătoase din motivul influențelor externe asupra organismului. Teoria sa a fost susținută de practică, demonstrând că bolile mintale nu sunt neapărat ereditare și pot fi cauzate de factori externi. Autorii N. Jaricov, G. Morozov și D. Hritinin în lucrarea citată cred că este necesar să delimităm stările patologice [32, p.300].

După numeroase de dezbateri teoretice și aplicative, iresponsabilitatea penală a fost recunoscută ca exoneratoare de răspunderea penală, iar responsabilitatea redusă ca stare atenuantă fost adoptată legislativ în anumite state, cu unele excepții.

Analiza complexă a problematicii iresponsabilității penale presupune o abordare integrată, care îmbină perspectivele juridico-penale, psihologice, psihiatrice, criminologice și medico-legale, într-un demers științific menit să clarifice statutul juridic al persoanelor lipsite de discernământ în momentul săvârșirii faptei. În literatura de specialitate, atât cea națională, cât și cea internațională, se evidențiază importanța delimitării clare între responsabilitatea penală deplină, responsabilitatea redusă și iresponsabilitate, în scopul aplicării corecte a principiilor fundamentale ale dreptului penal.

Răspunderea penală este fundamentată pe existența vinovăției și pe capacitatea psihică a subiectului de a înțelege consecințele faptelor sale și de a-și conforma conduita exigențelor legii penale. În lipsa acestei capacități, se conturează starea de iresponsabilitate penală, care exclude existența infracțiunii și, implicit, aplicarea sancțiunii penale. Această instituție juridică reflectă principiul fundamental potrivit căruia nicio persoană nu poate fi trasă la răspundere penală dacă nu a acționat cu discernământ și nu a avut posibilitatea reală de a-și controla faptele.

Totodată, se remarcă faptul că responsabilitatea psihică a subiectului este o condiție indispensabilă pentru angajarea răspunderii penale, fiind determinantă în procesul de stabilire a vinovăției. Lipsa acesteia generează iresponsabilitatea, iar în dreptul penal al RM și al României aceasta constituie o cauză exoneratoare de răspundere. În egală măsură, doctrina atrage atenția asupra responsabilității reduse – o stare intermediară care presupune diminuarea capacității psihice de înțelegere și voință, fără însă a o anula complet, necesitând o abordare diferențiată în cadrul procesului penal.

Pe acest fundal, se subliniază că răspunderea penală are un profund rol preventiv și educativ, fiind concepută nu doar pentru sancționarea faptelor periculoase, ci și pentru protejarea echilibrului social și restabilirea ordinii juridice. În acest sens, reglementările penale trebuie să fie clare, accesibile și previzibile, în conformitate cu exigențele art. 7 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului, pentru a asigura protecția eficientă a drepturilor și libertăților fundamentale.

Astfel, toate aceste considerente justifică necesitatea unei reglementări și interpretări unitare și coerente a instituției iresponsabilității penale, care să reflecte complexitatea fenomenului și să permită o aplicare echitabilă a legii penale în raport cu particularitățile fiecărui caz în parte.

Capitolul 2, intitulat *„Caracteristica generală a responsabilității/iresponsabilității penale”*, abordează responsabilitatea, iresponsabilitatea și responsabilitatea redusă în dreptul penal; limitele dintre iresponsabilitate și responsabilitate, precum și cauzele care elimină

responsabilitatea penală.

Capitolul include investigații complexe privind iresponsabilitatea penală și evoluția reglementării acesteia, coraportul dintre cauzele care înlătură caracterul penal al faptei versus cauzele justificative conform legislației penale din România și RM; legătura dintre iresponsabilitatea penală și alte cauze care elimină caracterul penal al faptei; noțiunea, definițiile și particularitățile iresponsabilității penale; condițiile și criteriile de evaluare a iresponsabilității penale; problema săvârșirii contravențiilor în stare de iresponsabilitate; aspecte comparative privind iresponsabilitatea penală în alte state. De asemenea, se reflectă asupra relației dintre responsabilitatea socială și juridică, iar conceptul de responsabilitate redusă este analizat în contextul legislației din RM. Se interpretează și corelează stările de iresponsabilitate cu alte cauze exoneratoare de răspunderea penală, analizându-se noțiunile și criteriile de determinare a iresponsabilității penale.

Unul dintre cele mai complexe și sensibile domenii ale dreptului penal este reprezentat de instituția responsabilității și iresponsabilității penale, care abordează numeroase probleme atât din perspectivă teoretică, cât și din cea practică. Fundamentul răspunderii penale este capacitatea individului de a înțelege caracterul ilicit al faptei comise și de a-și conforma în mod liber conduita exigențelor legii penale. Din această perspectivă, instituția responsabilității penale dobândește o importanță majoră, fiind premisa esențială pentru aplicarea sancțiunilor penale.

Legislațiile RM și României consacră principiul conform căruia răspunderea penală poate fi atrasă doar în situația în care autorul faptei a acționat cu discernământ, având capacitatea de a înțelege semnificația socială a acțiunilor sale și de a aprecia consecințele acestora. În caz contrar, atunci când discernământul este afectat de o tulburare psihică severă, persoana nu poate fi considerată vinovată și, pe cale de consecință, nu poate fi trasă la răspundere penală.

Această realitate juridică derivă din recunoașterea universală a faptului că vinovăția reprezintă fundamentul răspunderii penale. Or existența vinovăției presupune ca făptuitorul să posede capacitatea psihică de a înțelege și de a controla urmările acțiunilor sale la momentul săvârșirii infracțiunii. În lipsa acestei capacități, răspunderea penală devine imposibil de angajat, întrucât aplicarea unei pedepse ar contraveni nu doar principiilor de drept penal, ci și regulilor elementare ale justiției.

Reglementările în vigoare din RM (*art. 28 CP al RM*) și România (*art. 28 CP al României*) consacră această instituție fundamentală, stabilind că este iresponsabilă penal persoana care, în momentul comiterii faptei, nu era capabilă să își dea seama de caracterul periculos al acțiunii sale sau să-și controleze conduita, din cauza unei afecțiuni psihice.

Stabilirea unei astfel de stări nu poate fi lăsată la latitudinea subiectivă a organelor de urmărire penală, ci reprezintă apanajul exclusiv al instanței de judecată, care dispune de mijloacele necesare pentru a efectua o evaluare obiectivă, bazată pe expertize medico-legale psihiatrice complexe.

Analiza teoretică a instituției iresponsabilității penale impune, în mod necesar, o abordare multidisciplinară, care să îmbine perspectiva juridică cu cea medicală și psihiatrică. Doar prin coroborarea acestor planuri poate fi realizată o evaluare riguroasă a discernământului persoanei la momentul săvârșirii faptei. În această ecuație, expertiza psihiatrică reprezintă instrumentul esențial de stabilire a existenței sau inexistenței iresponsabilității penale.

Este important de menționat faptul că nu orice afecțiune psihică atrage automat excluderea răspunderii penale. Criteriul determinant este impactul concret al acestei afecțiuni asupra capacității subiectului de a înțelege și de a-și controla acțiunile în momentul comiterii infracțiunii. Astfel, legea impune o analiză individualizată pentru fiecare caz în parte, evitându-se astfel generalizările periculoase sau aplicarea formalistă a normei juridice.

În doctrină și jurisprudență a fost consacrată și noțiunea de responsabilitate penală diminuată sau redusă, un concept tranzitoriu al responsabilității depline și iresponsabilității. Această instituție reflectă acele situații în care, deși făptuitorul este afectat de o tulburare psihică, aceasta nu este suficient de gravă pentru a înlătura în totalitate discernământul, dar influențează în mod semnificativ capacitatea de apreciere sau de autodeterminare. În asemenea cazuri, reducerea răspunderii penale se concretizează în aplicarea unor sancțiuni atenuate sau în dispunerea unor măsuri de siguranță, cu scopul de a asigura protecția socială și de a adapta tratamentul juridic la particularitățile psihice ale făptuitorului.

O altă distincție fundamentală analizată în cadrul acestui capitol vizează separarea clară între cauzele justificative și cauzele care înlătură imputabilitatea. În timp ce primele exclud caracterul ilicit al faptei (*exemplu, legitima apărare sau starea de necesitate*), cele din a doua categorie nu afectează ilicitudinea faptei, ci înlătură vinovăția autorului. Iresponsabilitatea penală se înscrie în această din urmă categorie, deoarece persoana afectată psihic nu este capabilă să conștientizeze gravitatea faptei sale sau să se abțină de la comiterea acesteia.

Pornind de la aceste premise, este necesară o regândire și o completare a normelor legale existente, pentru a acoperi anumite situații particulare insuficient reglementate. Astfel, o propunere de îmbunătățire vizează completarea art. 402 din CP al RM și art. 28 din CP al României, prin introducerea unor dispoziții exprese care să reglementeze ipoteza în care făptuitorul își provoacă în mod intenționat sau din culpă starea de iresponsabilitate.

Această situație poate apărea, de exemplu, în cazurile de autoinducere a stării de ebrietate

sau de consum voluntar de substanțe psihoactive, în urma cărora individul comite o infracțiune, invocând ulterior lipsa discernământului. Din rațiuni de echitate și de protecție a ordinii de drept, se impune ca o astfel de conduită să nu excludă răspunderea penală, ci, dimpotrivă, să permită tragerea la răspundere pentru fapta comisă fie sub forma intenției, fie a culpei, în funcție de împrejurările concrete.

Așadar, instituția responsabilității și iresponsabilității penale reprezintă un pilon esențial al sistemului de drept penal, fiind profund legată de valorile fundamentale ale justiției și echității. Ea nu poate fi privită exclusiv prin prisma sancționării, ci trebuie înțeleasă și ca un instrument educativ și reparator, menit să protejeze societatea, dar și drepturile fundamentale ale persoanelor vulnerabile.

Într-un stat de drept, în care demnitatea umană constituie valoarea supremă, este esențial ca politicile legislative să asigure un echilibru corect între interesul public de a combate infracționalitatea și necesitatea de a oferi un cadru legal echitabil și uman pentru persoanele care suferă de afecțiuni psihice. Asigurarea accesului la tratament adecvat, aplicarea unor măsuri de siguranță în locul pedepselor privative de libertate, dar și facilitarea reintegrării sociale a acestor persoane trebuie să devină priorități ale sistemului penal modern.

Adoptarea unor modificări legislative care să acopere toate aspectele teoretice și practice ale instituției iresponsabilității penale va contribui la crearea unui sistem de justiție penală mai echitabil, mai uman și mai eficient. În același timp, se va oferi o protecție reală atât persoanelor vulnerabile, cât și societății în ansamblu, în fața pericolului reprezentat de faptele comise de persoane lipsite de discernământ.

În *Capitolul 3* intitulat „*Limitele proprii și modalitățile de evaluare a iresponsabilității penale*” autorul o analizează relația dintre responsabilitatea penală și stările de afect, evidențiind cazurile în care iresponsabilitatea exclude pedeapsa, inclusiv alienarea ulterioară infracțiunii. Capitolul abordează subiecte de bază cu privire la infracțiunile comise sub influența alcoolului sau drogurilor sau în stare de afect; temeiurile care justifică impunerea măsurilor de constrângere de natură medicală; aspecte procesual-penale privind expertiza psihologico-judiciară și psihiatrică; consecințele constatării iresponsabilității penale și temeiurile pentru aplicarea măsurilor de constrângere medicală; minorul și iresponsabilitatea penală etc.

În ceea ce privește politica penală aplicabilă persoanelor care au comis fapte socialmente periculoase, în special minorilor sau persoanelor cu tulburări psihice, se conturează în literatura de specialitate și în practica judiciară multiple direcții esențiale, menite să asigure un echilibru între protecția interesului public și respectarea drepturilor și libertăților fundamentale ale

individului. Aceste categorii de persoane se află într-o situație de vulnerabilitate sporită, ceea ce impune o intervenție diferențiată și nuanțată a organelor de urmărire penală și a instanțelor de judecată.

Astfel, în cazul minorilor, politica penală modernă promovează principiul priorității interesului superior al copilului, recunoscând faptul că minorii se află într-un proces de dezvoltare intelectuală și emoțională și că acțiunile lor nu pot fi judecate prin prisma aceluiași exigențe ca în cazul adulților. Intervenția penală trebuie să aibă un caracter preponderent educativ și recuperator, accentul fiind pus pe reabilitarea socială a minorului și prevenirea recidivei. Se recomandă aplicarea unor măsuri educative, non-privative de libertate, acolo unde este posibil, precum și asigurarea unui cadru instituțional specializat, capabil să răspundă nevoilor specifice ale tinerilor în conflict cu legea.

În privința persoanelor cu deficiențe psihice, politica penală se fundamentează pe necesitatea efectuării unei evaluări psihiatrice riguroase pentru a stabili cu exactitate dacă făptuitorul a avut discernământ la momentul comiterii faptei. În funcție de rezultatul acestei evaluări, se poate decide asupra incidenței răspunderii penale sau asupra necesității aplicării unor măsuri de siguranță cu caracter medical, destinate să protejeze atât făptuitorul, cât și societatea în ansamblu. În aceste cazuri, privarea de libertate nu este percepută ca o sancțiune în sine, ci ca o măsură de protecție și tratament, adaptată situației clinice a individului.

Prin urmare, intervenția organelor judiciare trebuie să fie fundamentată nu doar pe aplicarea strictă a normelor penale, ci și pe o evaluare interdisciplinară a circumstanțelor personale ale făptuitorului, în special în ceea ce privește capacitatea acestuia de a înțelege și de a-și controla propriile acțiuni. Această abordare impune colaborarea strânsă între procurori, judecători, psihologi, psihiatri și asistenți sociali, astfel încât decizia finală să reflecte atât necesitatea protejării ordinii de drept, cât și obligația statului de a asigura respectarea demnității umane și a drepturilor fundamentale ale persoanelor vulnerabile.

Un rol central în procesul de stabilire a responsabilității sau iresponsabilității penale îl reprezintă expertiza medico-legală psihiatrică și psihologică, care se dovedește indispensabilă în evaluarea stării psihice a făptuitorului la momentul comiterii faptei. Această expertiză are menirea de a oferi organelor judiciare un fundament științific solid pentru aprecierea existenței sau inexistenței discernământului, element esențial în determinarea vinovăției și, implicit, a răspunderii penale. Stabilirea cu exactitate a capacității subiectului de a înțelege și de a-și controla propriile acțiuni constituie premisa aplicării corecte a normelor penale și asigură respectarea principiului fundamental al răspunderii personale pentru faptele săvârșite cu vinovăție.

Expertiza medico-legală trebuie să clarifice în mod riguros dacă persoana a acționat sub influența unui afect fiziologic – reacție emoțională intensă, dar firească în condiții excepționale - sau sub imperiul unui afect patologic, rezultat al unei tulburări psihice care anihilează complet capacitatea de judecată și control. Această distincție nu este doar teoretică, ci are implicații practice majore asupra calificării juridice a faptei, asupra stabilirii vinovăției și, mai ales, asupra regimului sancționator aplicabil. În timp ce afectul fiziologic poate avea un efect atenuant, conducând la reținerea unor circumstanțe care reduc pedeapsa, afectul patologic poate înlătura în totalitate răspunderea penală, făcând loc aplicării măsurilor de siguranță în locul sancțiunilor penale.

În acest context, se impune o delimitare clară și bine argumentată între cele două forme de afect, delimitare care trebuie să țină cont atât de criteriile medicale, cât și de cele juridice. O astfel de evaluare complexă nu poate fi lăsată la aprecierea exclusivă a organelor de urmărire penală sau a instanței de judecată, ci necesită contribuția specialiștilor în domeniul psihiatric și psihologic, ale căror concluzii trebuie să fie detaliate, motivate și supuse unui control judiciar riguros.

De asemenea, se abordează problema uniformizării practicii judiciare în materia interpretării rapoartelor de expertiză și a valorii probatorii acordate acestora. În numeroase cauze, lipsa unor standarde clare sau a unei metodologii unitare de evaluare conduce la soluții contradictorii, cu efecte directe asupra drepturilor fundamentale ale persoanei investigate. În acest sens, se impune elaborarea unor ghiduri de bune practici care să reglementeze conținutul, structura și procedura de efectuare a expertizelor psihiatrice și psihologice în materie penală, astfel încât organele judiciare să beneficieze de instrumente clare în fundamentarea deciziilor privind existența sau inexistența discernământului.

Nu în ultimul rând, este de menționat faptul că stabilirea iresponsabilității penale nu trebuie să conducă automat la aplicarea unor măsuri de siguranță privative de libertate pe termen nedeterminat, ci trebuie să fie însoțită de garanții procesuale și de posibilitatea revizuirii periodice a stării psihice a persoanei. Doar astfel se poate asigura un echilibru just între interesul societății de a se proteja împotriva faptelor periculoase și necesitatea respectării demnității și drepturilor fundamentale ale persoanelor cu tulburări psihice.

Responsabilitatea penală reprezintă unul dintre cele mai importante concepte ale dreptului penal, fundamentând însăși ideea de vinovăție și posibilitatea aplicării unei sancțiuni. Aceasta presupune nu doar conștientizarea de către individ a caracterului ilicit al faptei săvârșite, ci și existența capacității biopsihice de a-și regla comportamentul în conformitate cu normele sociale și legale. Cu alte cuvinte, pentru a fi tras la răspundere penală, individul trebuie

să fi avut discernământ, respectiv capacitatea de a înțelege semnificația și consecințele acțiunilor sale și de a-și direcționa voința în sensul respectării legii.

Această condiție devine cu atât mai relevantă și mai complexă în cazul categoriilor de persoane aflate într-o situație de vulnerabilitate biologică sau psihică, cum ar fi minorii ori persoanele care suferă de diverse tulburări psihice. În aceste situații, nu poate fi aplicat același standard generalizat de evaluare a responsabilității penale ca în cazul unui adult sănătos psihic. Dimpotrivă, este necesară o analiză detaliată, individualizată și profundă a fiecărui caz în parte, pentru a stabili cu exactitate dacă persoana în cauză a avut sau nu capacitatea psihică necesară pentru a înțelege caracterul ilicit al faptei și pentru a-și controla comportamentul.

Tocmai de aceea, legiuitorul a instituit obligația expresă de a apela la expertize de specialitate în astfel de cazuri, expertize menite să clarifice aspectele esențiale privind vârsta exactă a persoanei (*acolo unde aceasta este incertă*), starea psihică a subiectului la momentul comiterii faptei și, mai ales, existența sau lipsa discernământului. În cazul minorilor, stabilirea vârstei este deosebit de importantă nu doar pentru a delimita răspunderea penală de lipsa acesteia, ci și pentru a încadra fapta și făptuitorul în regimul juridic special prevăzut de lege pentru această categorie de persoane.

În ceea ce privește persoanele cu tulburări psihice, expertiza psihiatrică și psihologică este esențială pentru a stabili dacă boala sau tulburarea de care suferă subiectul a afectat în mod semnificativ capacitatea de înțelegere și voință la momentul săvârșirii faptei. Nu orice tulburare psihică înlătură responsabilitatea penală, ci doar aceea care, prin gravitatea sa, suprimă complet sau reduce în mod semnificativ discernământul. Astfel, expertiza trebuie să evidențieze dacă persoana a acționat sub influența unei stări patologice care i-a afectat în mod direct percepția realității, aprecierea consecințelor faptelor sale și capacitatea de a se abține de la săvârșirea faptei ilicite.

Această etapă de expertizare nu poate fi tratată superficial sau formal, întrucât de concluziile specialiștilor depinde însăși soarta juridică a persoanei cercetate. În funcție de existența sau lipsa discernământului, organul judiciar va decide fie trimiterea în judecată și aplicarea unei pedepse, fie înlăturarea răspunderii penale și dispunerea unor măsuri de siguranță necesare pentru protejarea societății și pentru tratamentul adecvat al persoanei în cauză.

Pe lângă importanța sa în procesul de stabilire a vinovăției, evaluarea responsabilității penale are și o profundă dimensiune umană și etică. Dreptul penal modern este chemat să protejeze nu doar ordinea socială, ci și demnitatea persoanei umane, evitând sancționarea celor care, din motive independente de voința lor, nu au fost capabili să respecte normele legale. Prin

urmare, responsabilitatea penală trebuie să fie întotdeauna rezultatul unei analize riguroase, în care să se țină cont de toate elementele de natură personală, psihologică și medicală ale făptuitorului.

Deci putem accentua faptul că, în cazul minorilor și al persoanelor cu tulburări psihice, responsabilitatea penală nu poate fi prezumată, ci trebuie stabilită prin mijloace științifice adecvate, cu respectarea deplină a drepturilor fundamentale ale acestora. Numai astfel poate fi asigurată o justiție penală echitabilă, în care sancțiunea să fie aplicată doar acolo unde există cu adevărat vinovăție, iar măsurile de protecție și reabilitare să fie dispuse în mod corespunzător acolo unde răspunderea penală lipsește.

În practică, se remarcă frecvent situații în care persoanele împotriva cărora sunt formulate acuzații penale, în special cele care prezintă anumite vulnerabilități de natură psihică, ajung să fie private de libertate pentru perioade considerabile de timp, în așteptarea finalizării procedurilor de expertiză medico-legală psihiatrică sau psihologică. Această prelungire a detenției preventive, justificată formal de necesitatea obținerii concluziilor de specialitate privind starea psihică a persoanei, poate genera efecte negative asupra respectării drepturilor fundamentale ale acestor persoane. Mai mult decât atât, menținerea îndelungată în stare de arest preventiv a unor indivizi care, din cauza afecțiunilor psihice, sunt deja într-o situație deosebit de vulnerabilă, poate fi considerată o încălcare gravă a standardelor impuse de dreptul internațional în materie de protecție a drepturilor omului.

În acest sens, se poate ajunge la încălcarea prevederilor art. 3 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului, care interzice în mod absolut supunerea oricărei persoane la tratamente inumane sau degradante, indiferent de circumstanțele cauzei. Lipsa unei diligențe sporite din partea organelor judiciare în soluționarea acestor cauze poate avea ca efect transformarea detenției preventive într-o formă de tratament incompatibil cu demnitatea umană, în special atunci când condițiile de detenție sau lipsa îngrijirilor medicale adecvate agravează suferințele psihice ale persoanei private de libertate.

Pe de altă parte, jurisprudența constantă a Curții Europene a Drepturilor Omului a subliniat faptul că respectarea dreptului la un proces echitabil presupune nu doar asigurarea garanțiilor procesuale formale, ci și respectarea efectivă a dreptului apărării. În acest context, Curtea a reținut că, în anumite situații, pentru a asigura egalitatea de arme în procesul penal, persoana acuzată trebuie să beneficieze de posibilitatea reală de a solicita și de a obține administrarea unor expertize suplimentare. Această necesitate este cu atât mai evidentă atunci când expertul numit în cauză ajunge să îndeplinească, în practică, un rol similar cu cel al unui martor al acuzării, concluziile sale având o greutate semnificativă în formarea convingerii

instanței.

Prin urmare, sistemul de justiție penală trebuie să manifeste un grad ridicat de prudență și echilibru în gestionarea acestor situații delicate, asigurând că durata arestării preventive este redusă la strictul necesar și că drepturile persoanei acuzate nu sunt încălcate sub pretextul necesității expertizării. În caz contrar, se riscă nu doar pronunțarea unor hotărâri de condamnare la Curtea Europeană, ci și afectarea gravă a încrederii în sistemul judiciar și a principiului umanismului în dreptul penal.

Politica penală aplicabilă în materia răspunderii penale a minorilor și a persoanelor care suferă de tulburări psihice trebuie să fie construită pe fundamente solide, respectând în mod esențial principiile umanității, legalității și rigorii științifice. Abordarea respectivă impune nu doar protejarea strictă a drepturilor și libertăților fundamentale ale acestor categorii vulnerabile, ci și garantarea unui tratament just, echilibrat și adaptat particularităților fiecărui caz în parte.

În ceea ce privește minorii care comit fapte prevăzute de legea penală, accentul trebuie să cadă cu precădere pe aplicarea măsurilor educative și a celor orientate spre reabilitare, evitându-se, pe cât posibil, recurgerea la sancțiuni de natură punitivă sau la privarea de libertate. Filosofia sancționatorie, în raport cu această categorie de făptuitori, trebuie să urmărească formarea unui comportament responsabil și reintegrarea socială a minorului, în detrimentul represiei.

Pe de altă parte, în cazul persoanelor care, în urma săvârșirii unei infracțiuni, dezvoltă o boală psihică severă, cadrul legislativ și practica judiciară trebuie să ofere soluții legale clare și eficiente. Acestea trebuie să permită autorităților judiciare să dispună suspendarea executării pedepsei sau să o înlocuiască cu măsuri de ordin medical și de protecție, adecvate situației clinice a persoanei în cauză. Astfel, se asigură atât respectarea demnității umane, cât și prevenirea unor suferințe suplimentare generate de aplicarea unor sancțiuni care nu mai corespund stării psiho-fizice a făptuitorului.

O asemenea viziune modernă și echilibrată în materie penală contribuie la consolidarea unui sistem de justiție penală centrat pe individ, în care protecția persoanelor vulnerabile devine un obiectiv prioritar, iar măsurile dispuse de instanțe sunt proporționale și fundamentate pe o evaluare corectă a situației particulare a fiecărui subiect în parte.

Legislația penală a RM nu reglementează clar și complet situațiile în care o persoană, deși condamnată pentru comiterea unei infracțiuni, dezvoltă ulterior o boală psihică gravă ce o face incapabilă să își execute pedeapsa. Normele actuale nu prevăd proceduri și măsuri aplicabile în astfel de cazuri complexe, unde starea mentală a condamnatului se deteriorează semnificativ după pronunțarea sentinței.

Această lacună legislativă evidențiază necesitatea unei reglementări exprese și detaliate, care să ofere instanței cadrul legal necesar pentru a decide, în cazuri justificate, eliberarea condamnatului de sub incidența executării pedepsei. O asemenea soluție juridică ar trebui să vizeze în mod special situațiile în care, din cauza agravării unei boli psihice severe, persoana nu mai poate suporta regimul sancțiunii penale privative de libertate sau alte forme de pedeapsă. Adoptarea unor prevederi clare în acest sens ar asigura respectarea principiilor umanității și echității în executarea pedepselor, prevenind situațiile în care o persoană, aflată într-o stare de vulnerabilitate extremă, este constrânsă să suporte un regim penal care îi poate agrava suferința sau îi poate încălca drepturile fundamentale. Totodată, o asemenea reglementare ar contribui la uniformizarea practicii judiciare și la evitarea interpretărilor divergente în asemenea cauze sensibile.

De asemenea, în ceea ce privește minorii care comit fapte prevăzute de legea penală, dar a căror gravitate este redusă sau moderată, se conturează necesitatea reconfigurării politicii penale în sensul orientării sale către soluții alternative la tragerea la răspundere penală. În astfel de cazuri, accentul ar trebui să cadă pe aplicarea unor măsuri educative cu caracter constrângător, concepute în mod special pentru a susține procesul de reeducare a minorului și pentru a-i facilita reintegrarea treptată și eficientă în societate.

În acest context, se impune completarea și diversificarea cadrului legislativ prin introducerea unor noi categorii de măsuri educative, care să răspundă mai bine nevoilor de formare și corectare ale minorilor aflați în conflict cu legea penală. Printre aceste măsuri s-ar putea regăsi obligarea minorului să participe la stagii de pregătire civică, unde să învețe despre drepturi, responsabilități și conviețuire socială, instituirea unei supravegheri stricte pe o perioadă determinată sau impunerea unei măsuri precum consemnarea minorului la domiciliu în zilele de sfârșit de săptămână.

Implementarea unor asemenea instrumente legale ar reprezenta un pas important în modernizarea și eficientizarea politicii penale în domeniul justiției juvenile. În plus, aceste măsuri ar avea avantajul de a preveni expunerea timpurie a minorilor la mediul carceral și de a reduce riscul de recidivă, concentrându-se pe formarea unor comportamente pro-sociale și pe reducerea treptată a influențelor nefaste asupra dezvoltării personale a tinerilor.

În concluzie, se impune ca politica penală să fie construită pe principiul echilibrului just dintre garantarea și respectarea drepturilor și libertăților fundamentale ale individului, pe de o parte, și necesitatea asigurării ordinii sociale și protejării siguranței publice, pe de altă parte. În acest sens, orice măsură de natură penală trebuie să fie aplicată în mod proporțional față de gravitatea faptei și de pericolozitatea concretă a făptuitorului, având la bază argumente

științifice și evaluări obiective.

Politica penală modernă trebuie să aibă ca obiectiv nu doar sancționarea comportamentului antisocial, ci și prevenirea comiterii de noi infracțiuni, prin reducerea riscului de recidivă. Totodată, aceasta trebuie să pună accent pe reabilitarea persoanelor vulnerabile care au ajuns în conflict cu legea penală, în special a celor cu afecțiuni psihice sau a minorilor, și să urmărească reintegrarea socială a acestora.

Prin adoptarea unei asemenea viziuni echilibrate și umane, politica penală ar putea contribui semnificativ la consolidarea unui climat social bazat pe justiție, echitate și respect față de demnitatea umană, reducând marginalizarea socială și sprijinind reconstrucția legăturilor sociale ale persoanelor care au săvârșit infracțiuni.

În compartimentul **Concluzii generale și recomandări**, și-au găsit reflectare principalele concluzii generale desprinse în urma cercetării instituției iresponsabilității penale, fiind formulate propuneri concrete în vederea îmbunătățirii cadrului normativ aplicabil în materia răspunderii penale a persoanelor care, din cauza unei stări de iresponsabilitate, nu au avut discernământ în momentul săvârșirii faptei prevăzute de legea penală.

Analiza efectuată a evidențiat necesitatea unei reglementări mai clare și mai detaliate privind condițiile și procedurile de stabilire a iresponsabilității penale, în special în ceea ce privește obligativitatea efectuării expertizelor medico-legale psihiatrice și standardele pe care acestea trebuie să le îndeplinească. S-a subliniat importanța asigurării unor garanții procesuale adecvate în favoarea persoanei investigate, pentru a se evita etichetarea abuzivă sau aplicarea nejustificată a măsurilor de siguranță privative de libertate.

Totodată, s-au formulat propuneri privind necesitatea dezvoltării unui mecanism procedural mai eficient de revizuire periodică a măsurilor de siguranță aplicate persoanelor considerate iresponsabile penal, în scopul prevenirii privării de libertate pe durată nedeterminată și în afara unui control judiciar efectiv. Au fost evidențiate, de asemenea, noi direcții de cercetare, vizând aprofundarea aspectelor legate de raportul dintre iresponsabilitatea penală și noile descoperiri din domeniul psihologiei și psihiatriei, precum și analiza comparativă a sistemelor juridice care aplică modele alternative de tratament și reintegrare socială a persoanelor cu tulburări psihice implicate în săvârșirea unor fapte penale. Aceste recomandări vizează nu doar eficientizarea cadrului legislativ actual, ci și consolidarea protecției drepturilor fundamentale ale persoanelor vulnerabile, promovând o abordare echilibrată între apărarea ordinii de drept și respectarea demnității umane.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Grație cercetării prezentei teze de doctorat, au fost obținute următoarele rezultate care le-am reflectăm mai detaliat în conținutul tezei de doctorat.

În urma cercetărilor efectuate în cadrul tezei de doctorat, se pot formula următoarele concluzii generale:

1. În legislația penală din România și RM, răspunderea penală a persoanelor fizice se bazează pe subiectivitate, ceea ce înseamnă că pedeapsa poate fi aplicată doar dacă fapta a fost comisă cu vinovăție. Responsabilitatea presupune un nivel adecvat de dezvoltare cognitivă și emoțională, permițând individului să înțeleagă semnificația și consecințele acțiunilor sale. Aceasta reprezintă o condiție esențială, pe lângă vârstă și libertatea de acțiune, pentru stabilirea vinovăției penale, întrucât persoana trebuie să aibă capacitatea de a-și coordona comportamentul conform normelor legale și morale [p. 57-59].

2. Iresponsabilitatea penală este considerată un element care înlătură vinovăția, o componentă fundamentală a infracțiunii, având rolul de a justifica actul de neimputabilitate. Unele cauze au efecte „*in rem*”, iar altele „*in personam*”, fiind considerate cauze de nevinovăție. Acestea nu trebuie confundate cu alte cauze sau stări care duc la eliberarea de răspunderea penală, la reducerea pedepsei sau la anularea răspunderii penale și a consecințelor condamnării. O persoană, care se află în stare de ireponsabilitate la momentul săvârșirii unei fapte prevăzute de legea penală, nu poate fi calificată drept subiect al infracțiunii [p. 83-87].

3. Stabilirea ireponsabilității penale a unei persoane este o chestiune juridică, doar instanța de judecată are autoritatea de a declara o persoană ireponsabilă din punct de vedere penal. Există un complex de probleme specifice procedurii penale în cazurile care implică persoane cu anomalii psihice, care necesită o abordare adecvată. Este important să se realizeze investigații adiționale privind ireponsabilitatea penală, care cuprind aspecte legate de expertiza psihologico-judiciară și componentele asociate ale acesteia, precum și analiza legislației internaționale aplicabile [p.90-100].

4. Este esențial să stabilim limite clare între responsabilitatea penală, ireponsabilitate și responsabilitatea redusă. De asemenea, trebuie clarificate conceptele de „*persoană cu tulburări psihice*” și „*mecanisme psihice*” ale infractorului, în contextul diferenței dintre normalitate și patologii, pentru o înțelegere corectă a esenței acestora [p.59-63].

5. Bolile și devianțele psihice au un impact semnificativ asupra comportamentului infracțional, influențând personalitatea criminalului și modul în care acesta comite infracțiuni. Deși nu toți bolnavii psihici devin infractori, o parte dintre aceștia sunt mai predispuși la

criminalitate din cauza afectării sistemului lor nervos central. Aceștia percep realitatea distorsionată, prin prisma bolii lor, similar alcoolicii și toxicomanilor. Analizând fiecare tip de boală psihică, se poate concluziona că multe dintre acestea pot influența comportamentul criminal, iar identificarea lor este esențială pentru înțelegerea responsabilității și iresponsabilității penale [p. 100-118].

6. CP al RM nu reglementează trimiterea persoanelor la tratament prin constrângere până la ieșirea din starea psihotică, urmată de evaluarea responsabilității sau iresponsabilității celor care s-au îmbolnăvit psihic după comiterea infracțiunii. În context se impune necesitatea modificării art. 23 din CP al RM [p.90-100].

7. CP al RM nu reglementează în mod suficient situația în care o persoană, după comiterea infracțiunii sau în timpul executării pedepsei, dezvoltă o boală gravă, inclusiv de natură psihică, diferită de cea menționată la alin. (1), care împiedică executarea pedepsei, și care poate justifica eliberarea acesteia de către instanța de judecată, fapt care implică necesitatea modificării art. 95 alin.(2) CP al RM [p.130-137].

8. Este esențială analiza iresponsabilității penale în cazurile de afect, consum de alcool sau droguri, precum și la minorii fără discernământ, impunând aplicarea unor măsuri medicale. Se impune efectuarea expertizelor psihologice și psihiatrice pentru stabilirea iresponsabilității și diferențierea afectului de alte stări psihice sau emoționale. Evaluarea trebuie raportată la particularitățile individului și la comportamentul post-faptă. Adesea, astfel de persoane sunt reținute abuziv în arest pe perioade lungi în așteptarea deciziei judiciare, încălcând articolul 3 din CEDO [p.90-100].

9. Legislația procesual-penală actuală, care prevede cercetarea cazurilor de fapte comise de persoane recunoscute iresponsabile penal și aplicarea de măsuri de constrângere medicală, nu reglementează suficient anumite aspecte, ceea ce duce la încălcarea art. 7 din CEDO (a se vedea cap. 3, p.90-158).

Indicarea limitelor rezultatelor obținute, cu stabilirea problemelor rămase nerezolvate. Rezultatele obținute în prezenta teză noastră vor contribui la ulterioarele studii legate de iresponsabilitatea penală în domeniul criminologiei, psihologiei și psihiatriei judiciare în eficiența stabilirii stărilor de afect, a stărilor de intoxicație cu alcool și a aprecierii adecvate asupra aprecierii discernământului minorului.

Problema științifică importantă care a fost soluționată. Cercetarea a abordat iresponsabilitatea penală într-o perspectivă multidimensională, evidențiind protecția juridico-penală a persoanelor cu dizabilități mintale și respectarea drepturilor acestora conform standardelor internaționale. Analiza a clarificat rolul, condițiile și efectele acestei instituții

juridice, contribuind la aplicarea corectă a legislației penale. Studiul a diferențiat iresponsabilitatea de responsabilitatea penală, fundamentând raportul acesteia cu vinovăția și oferind o interpretare mai precisă a normelor juridice privind responsabilitatea redusă.

Recomandări cu caracter generic:

1. Este necesar să se introducă, în legislația CP al RM, conceptul de cauze de neimputabilitate. Se propune reglementarea a trei cauze care exclud responsabilitatea penală: iresponsabilitatea, beția și minoritatea, care vor fi considerate cauze de neimputabilitate. Acestea sunt justificate de necesitatea de a face distincția dintre cazurile care elimină caracterul penal al faptei și cauzele de neimputabilitate. Ca urmare, propunem de a completa CP al RM cu un capitol nou: „Capitolul III. CAUZE DE NEIMPUTABILITATE”, constituit din „Articolul 40/2. Iresponsabilitatea” și „Articolul 40/3. Intoxicația”.

2. Completarea CP al RM cu „Articolul 40/2. Iresponsabilitatea”, având următorul conținut:

„(1) Persoana care, în momentul comiterii unei fapte periculoase și prejudiciabile, se află într-o stare de iresponsabilitate și nu poate conștientiza sau controla acțiunile sale ca urmare a unei afecțiuni psihice tranzitorii, a unei boli mintale persistente ori altor stări patologice, nu va fi considerată responsabilă penal. Pe baza unei decizii judecătorești, pot fi aplicate măsuri de constrângere cu caracter medical.

(2) De asemenea, o persoană care a comis o infracțiune în stare de responsabilitate, dar ulterior s-a îmbolnăvit de o afecțiune psihică ce i-a afectat capacitatea de a conștientiza și controla propriile acțiuni înainte de pronunțarea sentinței, nu va fi pasibilă de răspundere penală. În baza unei decizii judecătorești, pot fi aplicate măsuri de constrângere cu caracter medical, iar, după vindecare, persoana poate fi trasă la răspundere penală, cu condiția să nu existe alte obstacole legale.

(3) În cazul în care făptuitorul a provocat intenționat sau prin neglijență starea de iresponsabilitate, dorind, acceptând sau fiind capabil să prevadă infracțiunea, dar comițând-o ulterior în stare de iresponsabilitate, aceasta va fi tratată conform intenției sau imprudenței, în funcție de circumstanțe și de reglementările CP al RM”.

3. Se recomandă îmbunătățirea răspunderii penale în anumite cazuri prin includerea în legislația penală a unor reglementări care să abordeze exonerarea de răspundere penală în situații specifice, în special în cazurile de beție involuntară completă. Astfel, ar trebui să se prevadă excluderea aplicării dispozițiilor legii penale pentru persoanele aflate în stare de iresponsabilitate din cauza consumului de alcool, care au săvârșit o infracțiune într-o stare tulburată a conștiinței. În acest sens, ar putea fi utilă inspirația din reglementările penale din

România. Propunem completarea CP al RM cu „articolul 403. Intoxicația”, având următorul text:

„(1) Persoana care, în momentul comiterii unei fapte, nu putea să își conștientizeze acțiunile sau inacțiunile și nu le putea controla, din cauza unei intoxicații involuntare cu substanțe psihoactive sau alcool, nu va fi considerată imputabilă conform legii penale.

(2) Dacă intoxicația a fost voluntară, iar infracțiunea comisă diferă de intenția inițială a autorului, acesta va răspunde pentru o faptă comisă din imprudență și nu pentru o infracțiune intenționată, atâta timp cât nu a prevăzut sau nu a acceptat posibilitatea comiterii acesteia în perioada în care a provocat starea de iresponsabilitate.

4. Este necesară completarea art.23 din CP al RM a cazurilor de trimitere a persoanelor la tratament prin constrângere până la ieșirea din starea psihotică, urmată de evaluarea responsabilității sau iresponsabilității celor care s-au îmbolnăvit psihic după comiterea infracțiunii.

5. Reglementarea situației în care o persoană, după comiterea infracțiunii sau în timpul executării pedepsei, dezvoltă o boală gravă, inclusiv de natură psihică, diferită de cea menționată la alin. (1), care împiedică executarea pedepsei, și care poate justifica eliberarea acesteia de către instanța de judecată, fapt care implică necesitatea modificării. Propunem modificarea art. 95 alin.(2) CP al RM astfel: *„Persoana care, înainte sau după săvârșirea infracțiunii ori pe parcursul executării pedepsei, dezvoltă o boală gravă, alta decât cele prevăzute la alin. (1), și care face imposibilă continuarea executării pedepsei, poate fi liberată de aceasta prin decizia instanței de judecată.”*

6. Modificarea legislației procesuale penale prin includerea unui capitol separat în CPP al RM [30], intitulat **„Procedura penală particulară în situațiile referitoare la persoanele cu tulburări psihice care au săvârșit infracțiuni.”**

Sugestiile pentru direcțiile ulterioare de cercetare privind tema abordată sau planul de cercetări de perspectivă:

1. Infracțiunile comise sub influența alcoolului și altor substanțe.
2. Starea de afect asociată cu infracțiunile violente.
3. Eroarea juridică și impactul acesteia asupra responsabilității penale.

Propunerile de utilizare a rezultatelor obținute în domeniile socio-cultural și economic sunt următoarele: punerea acestora în practica autorităților abilitate să aplice legea penală (*ofițeri de urmărire penală, procurori și judecători*); integrarea lor în activitatea legislativă; utilizarea lor în procesul educațional al studenților, masteranzilor și doctoranzilor din Facultățile de Drept și Școlile Doctorale, a audiențelor Institutului Național al Justiției.

BIBLIOGRAFIE

1. ALECU, Gh. *Drept Penal. Partea generală*. Constanța: Europolis, 2005. 562 p. ISSN 1814-3199.
2. AVRAM, M. et. al. *Ghidul ofițerului de urmărire penală*. Chișinău: Ed. Arc, 2004. p. 59. ISBN 978-9975-3225-6-0.
3. AVRAM, M., POPOVICI, T., COBĂȘNEANU, V. *Cercetarea infracțiunilor contra persoanei*. Chișinău: ARC, 2004. p. 59. ISBN 978-9975- 9927-7-0.
4. BARBACAR, C. Delimitarea afectului fiziologic de afectul patologic și rolul acesteia la calificarea infracțiunii de omor. În: *Revista Națională de Drept*, 2004, nr. 10, p. 5.
5. BARBĂNEAGRĂ, AL., ALECU, GH., BERLIBA V. et. al. *Codul penal al Republicii Moldova. Comentariu*. Chișinău: Centrul de drept al avocaților, 2009. p. 860. ISBN: 978-9975-105-20-0.
6. BARBĂNEAGRĂ, Alexei, BERLIBA, Viorel, BÂRGĂU, Mihai, BORODAC, Alexandru, BUJOR, Valeriu, CARPOV, Trofim, ULIANOVSKI, Gheorghe, ULIANOVSKI, Xenofon. *CP al RM. Comentariul*. Chișinău: Editura ARC, 2003. 835 p.
7. BERDILO, Rodica. *Răspunderea penală pentru omorul săvârșit în stare de afect*. Teză. Chișinău: Universitatea de Stat, 2021, p. 311, p. 167.
8. BORODAC, A., ș.a. *Drept penal. Partea generală*. Chișinău: Știința, 1994. p.38-39. ISBN: 9975- 9788-7-8.
9. BOTNARU, S., ȘAVGA, A., GROSU, V., GRAMA, M. *Dreptul penal. Partea generală. Vol I*. Ediția a III-a. Chișinău: Ed. Cartier Juridic, 2005. 624 p. ISBN 978-9975-53-083-5., p. 181.
10. BRÎNZĂ, S. Infracțiunile prevăzute la art. 146 și la art. 156 CP al RM: reflecții asupra calității legii penale și asupra unor probleme de calificare. În: *Revista Națională de Drept*, 2008, nr. 2, Chișinău, p. 2.
11. BUJOR, V. *Infracțiuni contra vieții și sănătății persoanei*. Chișinău: 2003. p. 18. ISBN: 978- 9975-4360-2-1.
12. C., N., FLOREA. *Vinovăția și pedeapsa penală*. Chișinău: Cartea moldovenească, 1987. p.32.
13. C., RUSNAC. *Psihologia dreptului*. Chișinău: Arc, 2000. 310 p. ISBN 9975611257.
14. DAMIR, D., TOADER, E. *Discernopatia și delincvența infantilo-juvenilă*. Iași: 2006, p. 21.
15. DOBRÂNIOIU, V., PAȘCU, I. *Drept penal*. Lugoj: Universitatea Europeană Iosif Constantin Drăgan, 1996. p. 393.
16. FLOREA, V., ARJUC, I. Răspunderea penală a minorilor. În: *Revista Națională de Drept*, 2004, nr. 1, p. 21.
17. I. TĂNĂSESCU, I., TĂNĂSESCU, C., TĂNĂSESCU, G. *Drept penal general*. București: Ed. All Beck, 2002. p. 476.
18. MACARI, I. *Drept penal al Republicii Moldova. Partea specială*. Chișinău: USM, 2003. p.398. ISBN: 9975-70-247-3.
19. MARIȚ, A. *Dreptul penal. Partea generală. Vol. I*. Chișinău: ASEM, 2002.

20. NACU, A., CAZACU, V. Aspecte actuale ale conceptului de discernământ în tulburările de personalitate, oligofrenii și delincvența juvenilă. În: *Materialele Congresului Național Actualități în psihiatrie*. Chișinău, 27.05.2004-28.05.2004, p. 382.
21. NISTOREANU, G., BOROI, A. *Drept penal român. Partea specială*. București: ALL Beck, 2002. p. 182. ISBN 973- 655-182-2. 165.
22. ROTARI, O. *Delincvența juvenilă: probleme actuale și căi de soluționare. Monografie*. Chișinău: Foxtrop SRL, 2010. p. 204 . ISBN 978-9975-57-098-5.
23. Valeriu, BUJOR, Victor, GUȚULEAC. *Codul penal. Comentariu*. Chișinău: Institutul de Științe Penale și Criminologie Aplicată, 2010.
24. ULIANOVSKI, Gh. *Infracțiuni care împiedică înfăptuirea justiției*. Chișinău: Garuda-Art, 1999. p.111.
25. V., DONGOROZ, I., OANCEA, S., КАНАНЕ. *Explicații teoretice ale Codului penal român. Partea generală*, 1969.
26. VIRGINIE, CATOIRE. *Le particularisme du droit penal des delinquants anormaux mentaux*. Montpellier, 1998, p. 70.
27. V., N., S., FLOREA, V. *Speranțe înecate în pahar*. Chișinău: Cartea Moldovenească, 1987, p. 226.
28. КАЛАШНИК, М., Я. *Судебная психиатрия*. Москва, 1961. ст. 65.
29. КУДРЯВЦЕВ, В., Н., МАЛЕИН, Н., С. *Правовое положение, его субъекты и пределы*. В: Правоведение, 1980, № 3, p. 35. 2016. ст. 225-229. ISBN 978-5-16-105371-3.
30. КУЗНЕЦОВОЙ, Н., Ф., И., М. ТЯЖКОЙ, *Уголовное право России. Общая часть*. Москва: Зеркало, 2004. ст. 11-20. ISBN: 5-16-000573-0, 5- 89123-510-2.
31. ЛУНЦ, Д., Р. *Проблема невменяемости. Судебная психиатрия. Учебник*. Москва: Медицина, 1965. ст.358.
32. МИНСКАЯ, В., С., ЧЕЧЕЛЬ, Г., И. *Виктимологические факторы и механизм преступного поведения*. Иркутск, 1988. ст.300.
33. ТКАЧЕНКО, В., И. *Ответственность за умышленные преступления против жизни и здоровья, совершенные в состоянии аффекта*. Москва: Юридическая литература, 1979. ст. 52-53.
34. САФУАНОВ, Ф. *Психолого-психиатрическая экспертиза несовершеннолетнего обвиняемого*. В: Российская юстиция, nr.7, 1997. ст. 29.
35. ФАРБЕР, И., М. *Современная психоневрология*. Москва, 1928. ст.246.
36. ФИЛАНОВСКИЙ, И., Г. *Социально-психологическое отношение к субъекту преступления*. Ленинград, 1970. ст. 301.
37. ФРАНК, Л., В. *Потерпевшие от преступлений и проблемы советской криминологии*. Душанбе, 1977. ст. 126-128.
38. ФРЕЙРОВ, О., Е. О пределах компетенции эксперта - психиатра в уголовном процессе. В: *Советское Государство и право*, nr.8, 1964. ст.246.

LISTA PUBLICAȚIILOR AUTORULUI LA TEMA TEZEI

1. Cărți de specialitate

1.1. Cărți de specialitate monoautor

BANU (ȘOMICU) M., *Costurile economice ale infracțiunilor în stare de afect*, București, Ed. Institutul de Economie Națională, 2015, 70 p. (5 c.a.);

1.2. Cărți de specialitate colective (cu specificarea contribuției personale)

MARIȚ A., BANU (ȘOMICU) M., *Iresponsabilitatea penală, Monografie*. Chișinău 2017, Ed. USEM, 214 p. (19 c.a.);

2. Articole în reviste științifice

2.2. În reviste din alte baze de date acceptate de către ANACEC (cu indicarea bazei de date)

1) BANU (ȘOMICU) M., MARIȚ A., Răspunderea și responsabilitatea juridica-analiza conceptelor. În: *Analele Academiei de Studii Economice a Moldovei*, Ediția a XI-a, nr.1/2013, Editura ASEM, ISSN 1857-1433, Chișinău, 2013, p. 113-121 (0,5 c.a.);

2) BANU (ȘOMICU) M., MARIȚ A., Corelația conceptelor de iresponsabilitate penală. În: *Analele Academiei de Studii Economice a Moldovei*, Ediția a XI-a, nr. 2/2013, Editura ASEM, ISSN 1857-1433, Chișinău, 2013, p. 66-70 (0,4 c.a.);

3) BANU (ȘOMICU) M., Măsurile de constrângere cu caracter medical aplicate alcoolicii și narcomanilor s-au punerea lor sub curatelă. În: *Analele Științifice ale Universității de Studii Europene din Moldova*, Ediția II, nr. 2/2013, Editura ASEM, ISSN 2435-1114, Chișinău, 2014, p. 35-40 (0,3 c.a.);

4) BANU (ȘOMICU) M., *Limitele interne ale responsabilității și iresponsabilității penale*, p.18-25; N.2(244), anul 2022 (2021); ISSN 1811-0770, E-ISSN 2587-411X., publicație USPEE.

2.3. În reviste din Registrul Național al revistelor de profil (cu indicarea categoriei)

1) BANU (ȘOMICU) M. Considerații generale privind violența și starea de afect. În Revista: *Studii de Securitate Publică*. Vol. 4, numărul 1(13) 2015, Ianuarie – Martie , publicație academică trimestrială editată de Departamentul de Poliție din cadrul Facultății de Poliție a Academiei de Poliție „Alexandru Ioan Cuza” București, în colaborare cu Asociația Română pentru Studii Judiciare și Securitate Publică, indexată în baze de date și cataloage internaționale. ISSN 2284-8592, ISSN-L 2248-8592 , anul 2014, p. 93-103 (0,6 c.a.);

2) BANU (ȘOMICU) M. Bariera între iresponsabilitate și responsabilitate. Considerații privind expertiza medico-legală psihiatrică în dreptul penal. În: *Revista științifică ”Supremația dreptului”*, Nr.1., 2021, p.1570-163, CZN 340.6; ISSN N.2345 1971, E-ISSN 2587-4128.

3. Articole în lucrările conferințelor și altor manifestări științifice

1) BANU (ȘOMICU) M. Responsabilitatea și iresponsabilitatea, responsabilitatea redusă în dreptul penal. *Conferință internațională Științifică Practică - Abordări europene în cercetare și inovare 9-12 octombrie 2014*, Universitatea de Studii Europene din Moldova. ISSN 2344-1106, p. 106-110 (0,4 c.a.);

2) BANU (ȘOMICU) M, Infracțiunile în stare de afect. În: Materialele simpozionului organizat de Institutul Național de Criminalistică din cadrul I.G.P.R. și Asociația Criminaliștilor din România Simpozioane juridică: ”Mijloacele de probă criminalistice” București, 23 aprilie. 2014, p. 11-17 (0,6 c.a.);

3) BANU (ȘOMICU) M. ”Expertiza constatării iresponsabilității”. În: Conferință științifică Internațională- Chișinău, Academia de Științe a Moldovei în colaborare cu Universitatea Națională din Odesa, Universitatea de Drept din Kiev și Universitatea Rusă de Prietenie a Popoarelor, 2013, p. 97-105 (0,4 c.a.).

ADNOTARE

BANU (ȘOMICU) Marcela. IRESPONSABILITATEA PENALĂ. Teză de doctor în drept.

Chișinău, 2025. Specialitatea științifică: 554.01-Drept penal și execuțional penal

Structura tezei: introducere, trei capitole, recomandări și concluzii generale, bibliografia din 382 de titluri, trei capitole, 154 pagini de text de bază. Rezultatele de bază au fost valorificate prin publicarea acestora în 11 lucrări științifice.

Cuvinte-cheie: iresponsabilitate, răspundere penală, sănătate mintală, boli psihice, expertiză medico-legală.

Scopul și obiectivele lucrării vizează analiza juridico-penală a iresponsabilității, având în vedere reglementările legislative din RM și România, la fel și prin integrarea unui ansamblu de cunoștințe din psihologie, criminologie, psihiatrie judiciară, medicină legală și alte domenii conexe.

Obiectivele cercetării: examinarea materialelor științifice din RM și alte state privind responsabilitatea, responsabilitatea parțială și atenuantă; elucidarea delimitărilor conceptuale dintre răspundere penală, responsabilitate și iresponsabilitate; determinarea și explicarea legăturii dintre iresponsabilitate penală și cauzele care înlătură caracterul penal al faptei (*cauzele justificative*); partea teoretică a factorilor care exclud responsabilitatea penală; analiza teoretică a noțiunii de responsabilitate redusă; investigarea criteriilor, condițiilor și efectelor iresponsabilității penale; examinarea legislației naționale și internaționale privind fundamentarea instituțională a conceptului de iresponsabilitate; analiza etapelor expertizei medico-legale psihiatrice a adulților și a consecințelor procesual-penale asociate expertizei judiciare; analiza conduitei duplicitate din punct de vedere medico-legal; elaborarea unui ansamblu de concluzii și propuneri pentru optimizarea legislației penale, în scopul eficientizării justiției penale în cazurile care sunt implicate persoanele iresponsabile sau cu responsabilitate redusă.

Noutatea și originalitatea științifică. Teza de doctorat se distinge prin abordarea inovatoare, sintetică și interdisciplinară a iresponsabilității penale și a conceptelor ce o încadrează în sistemul normativ penal. Lucrarea se înscrie printre puținele studii dedicate unei analize detaliate și complexe a acestui domeniu. Originalitatea sa constă în abordarea conceptuală nouă a iresponsabilității penale, corelată cu legislația în vigoare din RM și România, fiind conturată printr-o interpretare amplă și multidimensională a termenilor și expresiilor relevante acestei tematici.

Problema științifică importantă soluționată constă în elaborarea unui cadru conceptual bine fundamentat și detaliat privind iresponsabilitatea penală, contribuind la elucidarea rolului, statutului, condițiilor și consecințelor acestei instituții. Aceasta servește drept fundament, *per a contrario*, pentru răspunderea penală subiectivă, orientându-se spre aplicarea corectă a legislației penale, în conformitate cu principiile subiective ce au stat la bază și au influențat fapta prejudiciabilă săvârșită.

Semnificația teoretică rezidă din faptul că aceste rezultate pot servi drept reper pentru aprecierea corespunzătoare a iresponsabilității penale în raport cu diverse categorii de infractori, analizate din perspectiva aspectelor obiectiv-subiective și cu o abordare complexă, interconectată la nivel interdisciplinar. Aceste abordări contribuie la o prevenire mai eficientă a comportamentului infracțional și la o resocializare mai adecvată, atât pentru persoanele normale, cât și pentru cele cu deficiențe psihice.

Valoarea aplicativă se integrează în cadrul reglementărilor juridice relevante, realizând o fuziune între teoria și practica dreptului. Astfel, cercetarea contribuie la clarificarea unor perspective și concepții doctrinare, precum și la rectificarea soluțiilor eronate din practica judiciară și la remedierea unor probleme de drept. De asemenea, aceasta sprijină adoptarea unor practici judiciare coerente și uniforme, îmbunătățind în același timp prevederile normative ce vizează responsabilitatea penală, iresponsabilitatea și responsabilitatea redusă.

Implementarea rezultatelor științifice. Rezultatele științifice ale lucrării pot constitui un punct de sprijin și în activitățile didactice și în practica judiciară a juriștilor interesați de studiul personalității infractorului. Conceptele și concluziile care au fundamentat această teză de doctorat au fost prezentate în diverse lucrări științifice.

АННОТАЦИЯ

БАНУ (ШОМИКУ) Марчела “НЕВМНЯЕМОСТЬ В УГОЛОВНОМ ЗАКОНЕ”, Диссертация на соискание ученой степени доктора права, Специальность 554.01 -Уголовное право и уголовно исполнительное право. Кишинэу, 2025 год

Структура диссертации: введение, 3 главы, общие выводы и рекомендации, библиография, состоящая из 382 наименований, 154 страниц основного текста. Результаты опубликованы в 11 научных работах.

Ключевые слова: безответственность, уголовная ответственность, психическое здоровье, заболевание, судебно-медицинская экспертиза.

Область исследования: Цель и задачи статьи направлены на уголовно-правовой анализ безответственности с учетом законодательных норм Республики Молдова и Румынии, а также путем интеграции, совокупности знаний из области психологии, криминологии, судебной психиатрии, судебной медицины и других смежных областей.

Цель диссертационного исследования в задачи исследования: научные знания Республики Молдова и других государств на предмет ответственности, безответственности и безответственностью; выявление и определение связи между уголовной ответственностью, ответственностью и безответственностью; выявление и определение связи между уголовной безответственностью и причинами, устраняющих преступный характер деяния (*оправдывающими причинами*); доктринальный анализ факторов, исключающих уголовную ответственность; теоретическая оценка концепции сниженной ответственности; исследование критериев, условий и последствий уголовной безответственности; изучение национального и международного законодательства относительно институционального обоснования понятия безответственности; анализ этапов судебной экспертизы; теоретическая и практическая оценка процессуальных последствий, связанных с проведением судебной экспертизы; теоретическая и практическая оценка психиатрической комплекса предложений и рекомендаций, направленных на совершенствование уголовного законодательства и повышение его эффективности уголовного правосудия по делам в отношении невменяемых и маловменяемых лиц.

Научная новизна и оригинальность результатов и полученных выводов исследования: Докторская диссертация отличается принятием новоавторских, синтетических и междисциплинарных взглядов на уголовную безответственность и концепций, интегрирующих ее в уголовно-правовую нормативную базу. Работа относится к числу немногих исследований, посвященных подробному комплексному анализу этой области. Ее новизна заключается в новом, концептуальном подходе к уголовной безответственности, соотношенном с действующим законодательством Республики Молдова и Румынии, изложенном посредством широкого и многомерного толкования терминов и выражений относящихся к данной теме.

Решенный важный научный вопрос заключается в разработке прочной и подробной концептуальной основы уголовной безответственности, основанной на действующем законодательстве соответствующей судебной практике и эффективных законодательных моделях. Проведенный анализ позволил выявить пробелы в регулировании и практические трудности в правовой квалификации отдельных видов преступлений, что привело к разработке законодательных предложений, направленных на совершенствование действующих норм. Целью настоящих предложений является предоставление специалистам по уголовному праву четкую руководства по правовой классификаций преступлений, совершенных в условиях вменяемости, ограниченной вменяемости и безответственности.

Практическая применимость исследования: интегрируется в соответствующим правовые нормы, достигая слияния теории и практики права. Таким образом, исследования способствуют прояснению некоторых вариантов и точек зрения в доктрине, исправлению некоторых неверных решений в юриспруденций, разрешению некоторых проблем. Он также поддерживает создание единой и однородной судебной практики, одновременно совершенствуя нормативные положения, касающиеся уголовной ответственности, безответственности и ограниченной ответственности.

Апробация результатов диссертационного исследования: Научные результаты работы могут стать опорой в преподавательской деятельности в судебной практике юристов, интересующихся изучением личности преступника. Концепции и выводы, положенные в основу данной докторской диссертации, были изложены в различных научных работах, которые также были предметом докладов на национальных и международных научных конференциях.

ANNOTATION

BANU (SOMICU) Marcela. CRIMINAL IRRESPONSIBILITY. Doctoral thesis in law. Chisinau, 2022.

Scientific specialty: 554.01 - Criminal and criminal executive law.

Structure of the thesis: introduction, 3 chapters, recommendations and general conclusions, bibliography of 382 titles, 3 appendices, 154 pages of basic text. The basic results are published in 11 scientific papers.

Keywords: irresponsibility, criminal liability, mental health, mental illness, forensic expertise.

Field of study. The doctoral dissertation takes an interdisciplinary approach, integrating aspects of criminal law, criminology, and forensic psychology.

Purpose and objectives of the paper focus on the legal-criminal analysis of irresponsibility, considering the regulations in force in the Republic of Moldova and Romania, as well as through the lens of knowledge from psychology, criminology, forensic psychiatry, forensic medicine, and related fields.

Research objectives: examination of scientific materials from the Republic of Moldova and other states regarding responsibility, irresponsibility and reduced responsibility; Defining the conceptual distinctions between criminal liability, responsibility, and irresponsibility; determining and explaining the relationship between criminal irresponsibility and the factors that negate the criminal nature of an act (*justifying causes*); theoretical examination of the elements that exclude criminal responsibility; theoretical analysis of the notion of diminished responsibility; investigation of the criteria, conditions and effects of criminal irresponsibility; examination of national and international legislation regarding the institutional substantiation of the concept of irresponsibility; analysis of the stages of the forensic psychiatric expertise of adults and the procedural and criminal implications associated with judicial expertise; theoretical and practical assessment of psychiatric assistance in the Republic of Moldova; analysis of duplicitous behavior from a forensic standpoint; development of a set of conclusions and recommendations aimed at improving criminal legislation to enhance the efficiency of the justice system in cases involving individuals deemed irresponsible or with diminished responsibility.

Scientific novelty and originality. The doctoral thesis is notable for adopting innovative, synthetic and interdisciplinary perspectives on criminal irresponsibility and the concepts that integrate it into the criminal normative framework. The work is among the few studies dedicated to a detailed and complex analysis of this field. Its originality lies in the new conceptual approach to criminal irresponsibility, correlated with the legislation in force in the Republic of Moldova and Romania, being outlined through a broad and multidimensional interpretation of the terms and expressions relevant to this subject.

Important scientific solved problem lies in the development and scientific framework on criminal irresponsibility, which contributes to clarifying the role, status, conditions, and effects of this institution. This framework serves, by contrast, as a basis for subjective criminal liability, guiding the proper application of criminal law in line with the subjective principles that underlie and have influenced the commission of the harmful act.

Theoretical importance and the applied value of the paper lie in the development and scientific justification of a conceptual framework on criminal irresponsibility. This contributes to clarifying the role, status, conditions, and effects of this institution, serving as the inverse foundation of subjective criminal responsibility. It is aimed at ensuring the proper application of criminal law in strict alignment with the subjective principles that influenced, conditioned, and led to the commission of the harmful act.

Theoretical significance lies in the fact that these findings can serve as a benchmark for accurately evaluating criminal irresponsibility in various categories of offenders, considering both objective and subjective aspects through a comprehensive and interconnected interdisciplinary approach. These approaches contribute to a more effective prevention of criminal behavior and a more adequate resocialization, both for people in general and for those with mental deficiencies.

Application value. The applied value is integrated into the relevant legal regulations, achieving a fusion between the theory and practice of law. Thus, the research contributes to clarifying some options and points of view in the doctrine, correcting incorrect solutions in jurisprudence and to solving some legal problems. It also supports the establishment of unitary and homogeneous judicial practices, while improving the normative provisions regarding criminal responsibility, irresponsibility, and diminished responsibility.

Implementation of scientific results. The scientific results of the paper can constitute a point of support in the teaching activities and judicial practice of lawyers interested in the study of the personality of the offender.

BANU (ȘOMICU) MARCELA

IRESPONSABILITATEA ÎN DREPTUL PENAL

554.01 – DREPT PENAL ȘI EXECUȚIONAL PENAL

Rezumatul tezei de doctor în drept

Aprobat spre tipar: *data*

Hârtie ofset. Tipar ofset

Coli de tipar: 2,0

Formatul hârtiei: 60x84 1/16 Tirajul: 50 exemplare

Comanda nr. 10

Tipografia: Rogaliiov Leonid

din Republica Moldova, MD-2012,

Chișinău, str. Bonulescu Bodoni 28/2, Tel.: (+373) 79975233,

mail: birotica@mail.ru